

de bu rakam 37.943 olarak tesbit edilmiştir. Aralarında pek çok mükerrerin de bulunduğu rivayetlerin büyük bir kısmı onun yukarıda zikredilen hocaları gibi güvenilir âlimlerden nakledilmiş, daha az nakilde bulunduğu diğer hocalarının da güvenilir olduğu anlaşılmıştır. Buhârî ve Müslim'in sahihleri başta olmak üzere hadis kitaplarının çoğunda ve İslâmî ilimlerin diğer dallarına ait pek çok eserde *el-Muşannef*'ten iktibas edilmiş rivayetlere yer verilmiş, Buhârî'nin İbn Ebû Şeybe'den otuz, Müslim'in 1540 hadis naklettiği belirtilmiştir (İbn Hacer, VI, 4). İbn Ebû Şeybe'nin hadis kabul şartlarına dair bilgi bulunmamakla birlikte onun kendisinden hadis aldığı hocasının veya nakilde bulunduğu râvinin güvenilir olmasıyla yetindiği, seneddeki diğer râviler ve senedin durumu hakkında araştırma yapmadığı anlaşılmaktadır.

Eserde dikkat çeken en önemli hususlardan biri Ebû Hanîfe ile ilgili bölümdür. Ebû Hanîfe'nin mezhep metoduna karşı olan İbn Ebû Şeybe, bu konudaki muhalefetini eserinde "Kitâbü'r-Red 'alâ Ebî Hanîfe" başlığı altında ortaya koymuş ve burada Ebû Hanîfe'nin 124 meselede Hz.

Peygamber'den gelen hadislerle muhalefet ettiğini ispat amacıyla 485 rivayet nakletmiştir. Onun tesbit ve iddialarına Abdülkâdir el-Kureşî, *ed-Dürerü'l-münife fi'r-red 'alâ İbn Ebî Şeybe fîmâ evredehû 'alâ Ebî Hanîfe* (Keşfü'z-ẓunûn, I, 750), Kâsım b. Kutluboğa *el-Ecvibe 'an i'tirâzâtı İbn Ebî Şeybe 'alâ Ebî Hanîfe* (a.g.e., I, 12), M. Zâhid Kevserî, *en-Nüketü't-îtarîfe fi't-tehaddüs 'an rudûdi İbn Ebî Şeybe 'alâ Ebî Hanîfe* (Kahire 1365) adıyla reddiyeler yazarak cevap vermişlerdir. *el-Muşannef*'in bu bölümü Urduca tercümesiyle birlikte müstakl olarak da basılmıştır (Delhi 1333). Atâullah Şahyâr (Atawuxi Jiaerfu) *İbn Ebî Şeybe'nin Ebû Hanîfe'ye İtirazları* adlı bir doktora çalışması yapmıştır (2002, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü).

İstanbul kütüphanelerinde birçok yazma nüshası bulunan *el-Muşannef* ilk defa Abdülhâlik el-Efgânî (I-IV) ve Muhtâr Ahmed en-Nedvî (V-XV) tarafından tahkik edilerek *el-Kitâbü'l-Muşannef fi'l-eḥâ-diş ve'l-âşâr* adıyla neşredilmiş (Bombay 1386/1403), ardından bir cilt ilâvesiyle Pakistan'da yeniden basılmıştır (Karaçi 1406/1986). Semîr Tâhâ el-Meczûb danış-

manlığında Muhammed Selim İbrâhim Semâre ve üç arkadaşı Hindistan baskısını esas alarak *Fihrisü eḥâdiş* ve *âşârî'l-Kitâbi'l-Muşannef* adıyla hadislerle ve râvilerle göre geniş bir fihrist hazırlamışlardır (I-IV, Beyrut 1409/1989). *el-Muşannef*i Kemâl Yûsuf el-Hût *el-Kitâbü'l-Muşannef fi'l-eḥâdiş ve'l-âşâr* (I-VII, Beyrut 1409/1989), Saïd el-Lehhâm bir fihrist ilâvesiyle *el-Muşannef fi'l-eḥâdiş ve'l-âşâr* (I-VIII, Beyrut 1414/1994) ismiyle yeniden neşretmiştir. Ümmü Abdullah bint Mahrûs el-Asefi, *el-Muşannef*'in Abdürrezzâk es-San'ânî'nin *el-Muşannef*'i ile birlikte bir fihristini hazırlamıştır (I-II, Riyad 1408/1987). Ömer b. Garâme el-Amravî de eserin kaybolduğu belirtilen IV. cildin baş tarafından bir bölümün *el-Muşannef: el-Kısmü'l-evvel mine'l-cüz-î'r-râbi'*; *el-Cüz'ü'l-mefkûd* adıyla yayımlamıştır (Riyad 1408).

BİBLİYOGRAFYA :

İbn Ebû Şeybe, *el-Muşannef* (nşr. Kemâl Yûsuf el-Hût), Beyrut 1409/1989; *a.e.* (nşr. Saîd el-Leh-hâm), Beyrut 1414/1994, nesredenin girişi, I, 5-10; a.mlf., *Kitâbü'l-Edeb* (nşr. M. Rızâ el-Kahve-cî), Beyrut 1420/1999, nesredenin girişi, s. 59-68; İbnü'n-Nedîm, *el-Fihrist* (Tecdüdü), s. 285; İbn Hayr, *Fehrese*, s. 131-133; İbn Kesîr, *el-Bidâ-ye ve'n-nihâye* (nşr. Ahmed Ebû Mülhim v.dğr.), Beyrut 1407/1987, X, 328; İbn Hacer, *Tehtizibü't-Tehtizib*, Beyrut 1404/1984, VI, 3-4; Süyûtî, *Ted-rîbü'r-râvî* (nşr. Abdülvehhâb Abdüllatîf), Beyrut 1399/1979, I, 110; Keşfü'z-*zunûn*, I, 12, 750; II, 1711-1712; Şah Velîyullah ed-Dihlevî, *Hüccetül-lâhî'l-bâliğa* (nşr. M. Şerîf Sükkar), Beyrut 1410/1990, I, 388-389; Brockelmann, *GAS Suppl.*, I, 215; Kettânî, *er-Risâletü'l-müstetrafte*, s. 40; Sezgin, *GAS*, I, 108-109; J. Shaukat, "Classification of Hadith Literature", *JS*, XXIV/3 (1985), s. 363-364; G. H. A. Juyrboll, "Muşannaf", *El*² (İng.), VII, 662-663; Ali Yardım, "İbn Ebû Şeybe, Ebû Bekir", *DİA*, XIX, 442-443.

MEHMET EFENDİOĞLU

MUSANNİF

(المصنّف)

Ebû Bekr b. Hidâyetillâh el-Kûrânî
el-Merîvânî el-Hüseynî
(ö. 1014/1605)

Şâfiî âlimi ve biyografi yazarı.

Hayatı hakkında yeterli bilgi yoktur. Babasının adına nisbetle İbn Hidâyetullah olarak, çok eser verdiği için de "Musannif" lakabıyla tanınır. Kürt asıllı, tasavvuf ehli ve seyyid olduğu, bir süre Medine'de yaşadığı kaydedilir. Yetiştirdiği birçok talebe arasında yalnız oğlu Abdülkerîm'in adı anılmaktadır. Muhibbî, Abdülkerîm'in talebelerinden ve dönemin Nakşibendî-

İbn Ebû Şeybe'nin *el-Muşannef* adlı eserinin I. cildinin ilk iki sayfası (Nuruosmaniye Ktp., nr. 1215)

حدثنا يحيى بن منصور قال نا هريم عن الليث عن المنها عن عمرو قال كان
ابو الدرداء اذا خرج من الخلا قال الحمد لله الذي اصابني بالاذى وبما فاني

في التسمية في الوضوء

[illegible][illegible][illegible]

وَالرَّحَى لِنَجْسٍ لِحَبِيبِ الْمَحَبَّةِ الشَّيْطَانِ الرَّجِيمِ

[illegible]

Şâfiî ulemâsının önde gelenlerinden Burhâneddin İbrâhîm b. Hasan el-Kûrânî eş-Şehrezûrî'nin Musannif'ten rivayette bulunduğunu naklediyorsa da (*Hulâsatü'l-eşer*, I, 110) bu zat 1025'te (1616) doğduğuna göre Musannif'ten rivayeti oğlu veya bir başkası vasıtasıyla olmalıdır. Musannif, İran'ın Kürdistan bölgesindeki Merivan kasabasına bağlı Çûr köyünde vefat etti.

Kaynaklarda Musannif'in yalnız Şâfiî tabakatına dair eserleriyle Abdülkerîm b. Muhammed er-Râfî'nin *el-Muḥarrer*'ine yazdığı üç ciltlik bir şerhten, Farsça kaleme aldığı *Sirâcü'l-târîk ve Riyâzü'l-hulûd* adlı iki kitabından söz edilmekte, Kâtib Çelebi *el-Muḥarrer*'e yazdığı şerhin adının *el-Vuzûh* olduğunu belirtmektedir (*Keşfü'z-zunûn*, II, 1613). *Tabakâtü's-Şâfi'iyye* (*Tabakâtü'l-Muḥannif*), İmam Şâfiî'den müellifin yaşadığı X. (XVI.) yüzyıla kadar gelen tanınmış Şâfiî fukahâsının hayatına dairdir. Yüzyıllara ayrılarak düzenlenen eserde âlimler vefat tarihine göre sıralanmıştır. 200 civarında biyografi ihtiva eden ve bazı âlimler hakkında bir-iki satırlık bilgiyle yetinilen bu muhtasar eser, daha önceki Şâfiî tabakat kitaplarına dayanması sebebiyle orijinal bir özellik taşımamaktadır. Kitabın Bağdat'ta el-Methafü'l-İrâkî'de (nr. 8676), Şam'da Dârü'l-kütübi'z-Zâhiriyye'de (nr. 6164) ve İstanbul'da Nuruosmaniye Kütüphanesi'nde (nr. 3159, vr. 113^b-145^b) birer yazma nüshası tesbit edilmiştir. Ebû İshak eş-Şirâzî'nin *Tabakâtü'l-fukahâ*'sının arkasında basılan eseri (Bağdad 1356) daha sonra Âdil Nüveyhiz, bu çok hatalı baskı ile yerini belirtmediği bir yazma nüshasının filmini karşılaştırıp diğer kaynaklardan faydalan-

mak suretiyle yeniden neşretmiştir (Beyrut 1971, 1979, 1402/1982).

BİBLİYOGRAFYA :

Ebû Bekir b. Hidâyetullah el-Hüseynî, *Tabakâtü's-Şâfi'iyye* (nşr. Âdil Nüveyhiz), Beyrut 1402/1982, neşreden giriş, s. 6-8; *Keşfü'z-zunûn*, II, 1613; Muhibbî, *Hulâsatü'l-eşer*, I, 110; *Osmanlı Müellifleri*, I, 229; Hâlid er-Reyyân, *Fihrisü maḥtûṭâtî Dârî'l-kütübi'z-Zâhiriyye: et-Târîḥ ve mül-hakâtüh*, Dimaşk 1393/1973, s. 340-341; Ziriklî, *el-A'lâm* (Fethullah), II, 71; Abdülkerîm-i Müderis, *Dânişmendân-ı Kürd der Hıdmet-i 'İlm u Dîn* (trc. Ahmed Havârî Neseb), Tahran 1369 hş., s. 16-17, 233; Kehhâle, *Mu'cemü'l-mü'ellifin*, Beyrut 1414/1994, I, 447; Üsâme Nâsir en-Nakşibendî, "Maḥtûṭâtü'l-Hizâneti'l-Âlûsiyye fî Mekketi'l-Methafî'l-İrâkî", *el-Mevrid*, IV/1, Bağdad 1395/1975, s. 204; *Kâmûsü'l-a'lâm*, I, 691.

AHMET ÖZEL

MUSANNİFEK

(مصنفك)

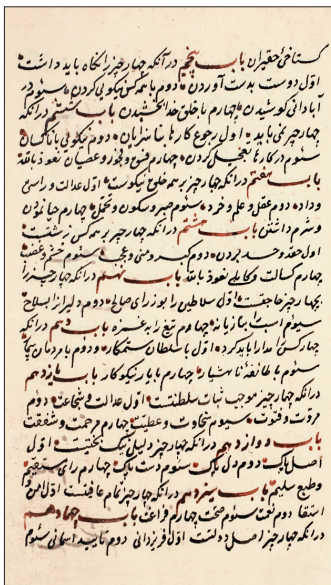
Alâüddin Ali b. Muhammed b. Mes'ûd el-Bistâmî eş-Şahrûdî (ö. 875/1470)

Osmanlı âlimi.

803'te (1400-1401) Horasan'a bağlı Bistâm kasabası yakınlarındaki Şahrûd köyünde doğdu. Fahreddin er-Râzî'nin soyundandır. Genç yaşta eser telif etmeye başladığı için Musannifek (küçük yazar) lakabıyla tanındı. 812 (1409-10) yılında öğrenim görmek için kardeşiyle birlikte gittiği Herat'ta Teftâzânî'nin öğrencisi Celâled-din Yûsuf el-Evbehî'den ve Kutbuddin Ahmed b. Muhammed el-Herevî'den ders aldı. Abdülazîz b. Ahmed el-Ebherî'den Şâfiî fıkhi, Fasîhuddin Muhammed b. Muham-

med'den Hanefî fıkhi okudu. Bu arada tasavvufa ilgi duyarak Zeynüddin el-Hâfî'nin halifelerinden birinden biat aldı. 842'de (1438) Anadolu'ya geçerek Konya'da müderrislik yaptı. Buradaki öğrencileri arasında Karamânî Mehmed Paşa da vardır. Daha sonra Bursa'daki Sultâniye Medresesi'nde hocalık yaptı ve Fâtih Sultan Mehmed'in sadrazamı Mahmud Paşa'nın daveti üzerine İstanbul'a gitti. Padişahın takdirini kazanarak kendisine 80 akçe yevmiye verildi. Fâtih Sultan Mehmed'in 867 (1463) yılındaki Bosna seferine katıldı. Padişahın talebiyle, Sadrazam Mahmud Paşa tarafından Bosna kralına verilen kapitülasyonun ilgasına dair bir fetvası bulunduğu nakledilir. Eserlerini Sahn-ı Semân medreselerine vakfeden Musannifek İstanbul'da vefat etti ve Eyüp Kabristanı'na defnedildi.

Eserleri. 1. *Tuḥfetü's-selâtin* (Süleymaniye Ktp., Esad Efendi, nr. 1663/5). 2. *Tuḥfe-i Maḥmûdiyye* (TSMK, Emanet Hazinesi, nr. 1342). Farsça yazılan kitap Sadrazam Mahmud Paşa'ya ithaf edilmiştir. Eser, Şâbanzâde Mehmed Efendi tarafından *Tercüme-i Tuḥfe-i Maḥmûd Muhteşem* adıyla Türkçeye çevrilmiştir (İstanbul 1285/1868). 3. *el-Hudûd ve'l-aḥkâm*. Müellifin hayatının sonlarına doğru telif ettiği eser, Hanefî fıkhi kitaplarının sistematigi dikkate alınarak fıkhi bablarına göre düzenlenmiştir. Fıkhi terimleri sözlüğü tarzında yazılmakla birlikte zaman zaman konuyla ilgili fıkhi hükümler de zikredilmiştir (nşr. Âdil Ahmed Abdülmevcûd – Ali Maḥmûd Muavvaz, Beyrut 1411/1991). 4. *eş-Şifâ' fî tefsîri kelâmi'llâhi'l-münzel mine's-semâ'*. *Mülteka'l-bahreyn* (Süleymaniye Ktp., Fâtih, nr. 636) ve Fâtih Sultan Mehmed adına telif edildiğinden *el-Muḥammediyye* (Süleymaniye Ktp., Reşid Efendi, nr. 54; Ayasofya, nr. 285) olarak da bilinir. Kâtib Çelebi, kitabı *el-Muḥammediyye* ve *Mülteka'l-bahreyn* şeklinde iki farklı eser diye kaydeder (*Keşfü'z-zunûn*, II, 1618, 1816). Tefsirin kütüphanelerde mevcut nüshalarının önemli kısmı Mürselât-Nâs arasındaki sûrelerin, bir kısmı da sadece Fâtîha sûresinin tefsirini içermektedir. Ağırıklı olarak Farsça ve kısmen Arapça telif edilen eser, dirâyet metodu-na göre kaleme alınmış olmakla birlikte zaman zaman rivayet metoduna başvurulduğu da görülmektedir. 5. *Hallü'r-ruḥ fî keşfi'l-künûz* (Süleymaniye Ktp., Fâtih, nr. 2611; Şehid Ali Paşa, nr. 1169). Tasavvufa dairdir. 6. *et-Tahrîr Şerḥu Kitâbi'l-Pezdevî fî uşûli'l-fıkḥ* (Süleyma-

Musannifek'in *Tuḥfetü's-selâtin* adlı eserinin ilk iki sayfası (Süleymaniye Ktp., Esad Efendi, nr. 1663/5)